

IMPACTUL MODERNITĂȚII ASUPRA VIEȚII PRIVATE

Mihaela IONIȚĂ – NICULESCU
COLEGIUL COMERCIAL „VIRGIL
MADGEARU”

Rezumat

Începând din secolul al XIX-lea, conceptul de viață privată a fost definit prin raportarea sa la viața publică, ca un spațiu domestic, familiar sau ca zonă de imunitate în care individul se retrage și se reculege eliberat temporar de constrângerile exterioare. Granițele dintre cele două lumi, departe de a fi în mod categoric tranșate, au oscilat diferit de-a lungul timpului în favoarea uneia sau alteia dintre ele. Universul vieții private a intrat în atenția istoricilor ca domeniu de investigare începând cu lansarea proiectului ambițios al „Școlii de la Analles” din 1929, potrivit căruia „istoria trebuie să fie problematică și să se ocupe de oameni”. Lucien Febvre, autorul acestor cuvinte cu valoarea unei adevărate profesii de credință, anticipa astfel debutul Istoriei Mentalităților numită sugestiv Noua Istorie. Istorici, sociologi, antropologi și specialiști în demografie au făcut posibilă reconstituirea cotidianului în multiplele sale ipostaze. „Privatitatea” este percepută ca un burg, asaltat din exterior de constrângerile Bisericii și Statului, din interior de aspirațiile individului spre libertate, de tendința de evadare a femeii dintr-o lume preponderent masculină. Această lucrare își propune să surprindă evoluția căsătoriei și a familiei începând cu secolul al XVIII-lea, supranumit secolul individualismului afectiv și al fericirii, până la primul război mondial.

Cuvinte cheie: modernitate, viață privată, drept canonic, cod civil, Noua Istorie

1. Conceptul de viață privată în istoriografie

Creație a modernității, conceptul de viață privată a fost definit începând cu secolul al XIX-lea de către istorici, politicieni, juriști și filosofi prin raportarea

THE IMPACT OF MODERNITY ON PRIVACY

Mihaela IONIȚĂ – NICULESCU
THE COMMERCIAL COLLEGE “VIRGIL
MADGEARU”

Abstract

Beginning with the nineteenth century, the concept of privacy was defined by reporting it to the public life as a family domestic area or as an area of immunity in which an individual withdraws and resets himself being thus temporarily released from the external constraints. The boundaries between the two worlds, far from being definitely separated, varied over the time in the favour of each and every of them. The Universe of Privacy came to the attention of the historians as a domain of investigation beginning with the launch of the ambitious project of the Annals School, in 1929, according to which “the history should be of concern and deal with people”. Lucien Febvre, the author of these words, with a value of true profession of faith, anticipated thus the beginning of the Mentalities History, suggestively named The New History. Historians, sociologists, anthropologists and experts in demography made the reconstruction of the daily events possible in its multiple stages. “Privacy” is seen as a burg assaulted from the outside by the constraints of the Church and State, and from the inside by the individual's aspirations to freedom, by the tendency of a woman to escape from the predominantly male world. This work is proposed to surprise the evolution of marriage and family since the eighteenth century, a century of affective individualism and happiness until the World War I.

Key words: modernity, privacy, canon law, civil law, New History

1. The concept of privacy in historiography

Being a creation of modernity, the concept of privacy has been defined since the nineteenth century by historians, politicians, lawyers and philosophers by reporting it to the public life with which was often in contrast. In the “History of Privacy”, the

sa la viața publică, cu care a fost pus de multe ori în antiteză. În "Istoria vieții private", istoricul Philippe Aries definea viața privată ca un spațiu familiar, domestic, sau ca o zonă de intimitate, în care omul se retrage pentru a se elibera temporar de constrângerile exterioare și a trăi, pe cât posibil după propriile sale aspirații și sentimente¹. În aria privată, comparată adeseori cu un loc al tainei, omul păstrează ce are el mai de preț, ceea ce un este decât al lui și nu-l privește pe celălalt, ceea ce nu are voie să divulge, să arate tocmai datorită diferențelor față de regulile publice. Înscrisă în mod firesc în casă și locuință, ferecată și împrejmuțată, viața privată este greu de reconstituit de către istoricii, antropologii și sociologii timpului prezent.

Universul vieții private a intrat în atenția istoricilor ca domeniu de investigare începând cu lansarea proiectului ambițios al Școlii de la Annales în anul 1929 potrivit căruia "istoria trebuie să fie problematică și să se ocupe de oameni"². Lucien Febvre, autorul acestor cuvinte cu valoarea unei adevărate profesii de credință anticipa astfel debutul Istoriei Mentalităților numită sugestiv Noua Istorie. Spre deosebire de "istoria istorizantă sau evenimentială" cum a fost caracterizată istoriografia pozitivistă, în lecția inaugurală de la College de France din anul 1933, același Lucien Febvre definea istoria ca "știință a omului, știință a trecutului uman și nu știință a lucrurilor sau a conceptelor...îndatorirea istoricului este să regăsească oamenii care le-au trăit"³.

Surprinderea mentalităților și reconstituirea multiplelor ipostaze ale cotidianului au devenit realitate printr-o impresionantă cercetare inter și pluridisciplinară în lungă durată cu aportul geografiei, etnologiei, demografiei, economiei, sociologiei, antropologiei, psihologiei colective și lingvisticii. Pătrunderea istoricului "de cealaltă parte a oglinzii", în intimitate, a făcut necesară reconsiderarea noțiunii de sursă istorică. Documentului propriu-zis i s-au alăturat

historian Philippe Aries defined privacy as a family domestic room or, as an area of privacy where the man withdraws and releases himself from the temporary and external constraints and lives, as possible, by his own aspirations and feelings¹. In the private area, often compared to a place of secrecy, the man keeps what is more valuable for him, what is only his and not the others, what is not allowed to disclose or to show precisely because of the differences toward the public rules. Naturally entered the house or home, locked and fenced, privacy is difficult to be reconstructed by the historian, anthropologists and sociologists of present time.

The Universe of Privacy came to the attention of historians as a domain of investigation beginning with the launch of the ambitious project of the Annales School in 1929 according to which "the history should be of concern and deal with people"². Lucien Febvre, the author of these words, with a value of true profession of faith, anticipated thus, the beginning of The Mentalities History suggestively named The New History. In contrast with "the history or the events history" as it was characterized by the positivist historiography, in the inaugural lecture from the College de France in 1933, the same Lucien Febvre defined history as "a science of man, a science of the human past and not a science of things or concepts... the duty of the historian is to find the people who lived them"³.

The surprise of mentalities and the restoring of the daily multiple situations became reality through an impressive inter and multi disciplinary research in long-term with the contribution of geography, ethnology, demography, economics, sociology, anthropology, collective psychology and linguistics. The intrusion of the historian, "on the other side of the mirror", in private, made necessary the reconsideration of the notion of historical source. The parish registers of civil status joined the document itself, later secularized

registrele parohiale de stare civilă, laicizate ulterior prin trecerea în competența primăriilor, arhivele judiciare în problematica divorțurilor, recensămintele populației, dreptul canonic, reprezentările religioase și artistice, memoriile și jurnalele, literatura epocii, legatele testamentare.

Adepti ai istoriei globale, istoricii francezi: Marc Bloch, Ph Aries, Georges Duby, Jacques Le Goff, Jean Delumeau, Fernand Braudel și Alain Corbin au recompus în studiile lor evoluția deloc liniară a relațiilor de familie și a căsătoriei ca părți ale unui eșafodaj social și cultural supus presiunilor exercitate de biserică, statul laic și comunitatea tributară practicilor cutumiare. Așa cum au precizat istoricii francezi secondați de adepții noului curent istoriografic din diferite state ale Europei, universul vieții private se poate descompune într-o multitudine de micro-cosmosuri naționale, a căror evoluție este indisolubil legată de specificul unei anumite societăți. Pentru toate însă epicentrul vieții private este familia, a cărei evoluție un poate fi înțeleasă în afara reglementărilor oficiale, a învelișului său public și în absența demersurilor comparative.

Prezenta lucrare își propune, pornind de la cele mai sugestive lucrări de specialitate, să evidențieze rolul de avangardă al Franței în ceea ce privește schițarea “vârstei de aur” a vieții private în secolul al XIX-lea, perceput de prea multe ori într-o manieră reduționistă ca secol al naționalităților al urbanizării și industrializării sau al revoluțiilor politice. Rafinarea distincției dintre viața publică și viața privată din veacul luminilor a fost urmată, începând cu Revoluția Franceză și până la primul război mondial de permanența mobilitate a granițelor dintre cele două domenii consubstanțiale în devenirea individului, a cuplului legitim sau ilegitim, a relațiilor de familie.

by shifting the responsibility to the municipalities, the judicial archives to divorces, censuses, canon law, religious and artistic representations, memories and diaries, literature era and testamentary bequests.

The proponents of global history, the French Historians: Marc Bloch, Ph Aries, Georges Duby, Jacques Le Goff, Jean Delumeau, Fernand Braudel and Alain Corbin have recomposed in their studies the evolution at all linear of marriage and family relationships as parts of a social structure and culture under the pressure of church, the secularized state and the tributary community to the traditional practices. As the French historians noticed after the new historiography tendency followers from different states of Europe, the universe of privacy may be decomposed in a variety of national micro-universes whose evolution is inextricably linked to the specifics of a particular society. Though, for all, the epicentre of privacy is family whose evolution cannot be understood outside the official settlements, its public shell and in the absence of the comparative approaches.

This paper aims, beginning from the most suggestive works of specialty, to highlight the France role of vanguard in what concerns the design of the “golden age” of privacy in the nineteenth century, a century too often perceived in a reductionist manner as a century of nationalities, of urbanization and industrialization or of political revolutions. The affinage of the distinction between public life and private life in the Enlightenment century was followed, from the French Revolution to the World War I, by the permanent mobility of boundaries between the two consubstantial areas in the formation of an individual, a legitimate or illegitimate couple and of the family relationships.

2. Evoluția vieții private între Dreptul Canonic și Legea Civilă.

Dacă secolul al XVIII-lea a fost supranumit secolul individualismului afectiv și al fericirii, secolul al XIX-lea a fost perceput ca o succesiune de competiții, între Stat și Biserică pentru controlul societății, îngrădirea aspirațiilor de libertate a femeii în viața publică și privată, sau a descătușării relațiilor dintre adulți și tineri. Din această perspectivă viața privată este asemenea unui burg asaltat din exterior de constrângerile teologilor și ale legiuitorilor, din interior de aspirațiile individului spre liberarea afectivă, de tendința de evadare a femeii dintr-o lume preponderent masculină. Dreptul civil și discursul religios au fost îndeaproape secondate de interesul medicilor pentru a stabili ceea ce este permis și prohibit, licit și ilicit în comportamente și atitudini, în manifestarea codului afectiv în relațiile de cuplu, între părinți-copii.

În Franța, la sfârșitul sec. al XVIII-lea, dreptul canonic a capitulat în fața legii civile, prin laicizarea căsătoriei și a divorțului, concomitent cu dispariția Vechiului Regim. În concepția lui Michel Foucault, extinderea autorității statului asupra societății a avut la bază problematica economică și politică a populației ca resursă vitală ce necesită realizarea unui echilibru între propria ei creștere și resursele de care dispune. Astfel, guvernele își dau seama că nu au de-a face doar cu supuși, nici măcar cu un popor, ci cu o populație având termenele ei specifice și propriile ei variabile: natalitate, morbiditate, durată de viață, fecunditate, stare de sănătate, frecvența bolilor, alimentația și condițiile de locuit⁴.

Prin Constituția din 1791, căsătoria a devenit un contract civil, divorțul fiind introdus prin legea din 20 Septembrie 1792, considerată a fi „Valmy-ul filosofilor”⁵. Contrar principiului proclamat de Biserică: „Ceea ce Dumnezeu a unit, omul să nu despartă”, acest dar neașteptat pentru

2. The Evolution of Privacy between the Canon Law and Civil Law.

If the eighteenth century was called the century of affective individualism and happiness, the nineteenth century was seen as a succession of competitions between Church and State to control the society, the restriction of the woman's aspirations of freedom in public and private life, or the relations' outbreak between adults and youngsters. From this point of view, privacy is just like a burg assaulted from the outside by the constraints of theologians and lawmakers, and from the inside by the individual's aspirations to the affective freedom, by the tendency of the woman to escape from a predominantly male world. The Civil Law and the religious discourse were closely accompanied by the interest of doctors to determine what is permitted and prohibited, what is licit and illicit in behaviors and attitudes, in the manifestation of the affective code in couple relationships or between parents-children.

In France, at the end of the eighteenth century, the canon law surrendered to the civil law by the secularization of marriage and divorce, simultaneously with the disappearance of the Old Regime. In Michel Foucault's conception, the extension of the State authority over a society was based on the economic and political issue of the population as a vital resource that requires a balance between its own growth and the available resources. Thus, governments realize that they are not dealing only with subjects, not even with a people but with a population having its own specific terms and variables: birth, morbidity, life time, fertility, health, frequency of diseases, nutrition and living conditions⁴.

By the Constitution of 1791, marriage became a civil contract, divorce having been introduced by the Law of September 20th, 1792 which was considered to be the "Valmy of philosophers"⁵. Contrary to the principle proclaimed by the Church: "What God has

națiunea franceză s-a bucurat de un succes enorm. Contestată de Michel de Montaigne, Montesquieu, Voltaire și Diderot, autoritatea absolută a Bisericii asupra cuplului nu permitea decât în situații de excepție, pentru capetele încoronate, anularea căsătoriei în cazul eșecului conjugal. Separarea lui Ludovic al VII-lea de Alienor de Aquitania, a lui Henric al IV-lea de regina Margot greu acceptată de biserică, a fost urmată de o adevărată explozie a divorțului, numai în Paris fiind pronunțate 562 cazuri, comparativ cu 1875 căsătorii, în primele luni de la adoptarea legii⁶.

Biserica în general, Biserica Catolică în mod deosebit, pentru care căsătoria reprezenta o taină sfântă, a dorit ca legea civilă urmând doctrina sa tradițională, să garanteze indisolubilitatea căsătoriei și să excludă orice posibilitate, mai puțin moartea unuia dintre soți, de a anula angajamentul și de a desface o legătură încheiată pe viață⁷. La polul opus Bisericii, legea divorțului extrem de permisivă, accepta divorțul pentru nepotrivire de caracter și purtare imorală, pentru emigrarea unuia dintre soți sau invocarea nebuniei, prin consimțământ reciproc⁸.

Ca urmare a pronunțării cu prea multă ușurință a desfacerii căsătoriei și a tendinței autorității publice de a restrânge fenomenul libertinajului în relațiile de cuplu, codul civil din 1804 admitea divorțul numai pentru adulter, condamnarea infamantă, excese și maltratări. Cele 20 de articole din Cod dedicate reglementării divorțului au instituit o procedură complicată menită să descurajeze separarea juridică a soților prin consimțământ reciproc. Sugestivă în acest sens este afirmația unuia dintre juriști, citat de Georges Duby: „O să-l vindem atât de scump încât o să le treacă pofta tuturor”. Restaurarea monarhică în 1815 a dat cel puțin temporar, câștig de cauză bisericii, al cărei recul în societate era considerat de neacceptat de către cler. Astfel, în 1816 legea Bonald desființa divorțul în numele

joined together, let no man separate", this unexpected gift for the French nation has enjoyed a tremendous success. The absolute authority of the Church over a couple, disputed by Michel de Montaigne, Montesquieu, Voltaire and Diderot, allowed the cancellation of marriage only in exceptional situations, for crowned heads in the case of conjugal failure. The separation of Louis VII from Alienor of Aquitaine, of Henry IV from Queen Margot was hardly accepted by the church and it was followed by a real explosion of divorces, in Paris only being handed 562 cases compared with 1875 marriages in the first months from the adoption of the law⁶.

The Church generally, and particularly the Catholic Church, for which marriage was a sacred mystery, wanted the civil law, following its traditional doctrine, to ensure the indissolubility of marriage and to exclude any possibility, less the death of a spouse, to cancel the engagement and to outbreak a relationship for life⁷. At the opposite of the Church, the extremely indulgent divorce law accepted the divorce for inadequacies of character and immoral behavior, for the emigration of one of the spouses or insanity invocation, by mutual consent⁸.

As a consequence of cancelling too easily a marriage and of the tendency of the public authority to restrict the phenomenon of freedom in couple relationships, the civil code of 1804 admitted the divorce only for adultery, disreputable conviction, excesses and maltreatments. The 20 articles of the Code devoted to the divorce settlement have established a complicated procedure intended to discourage the legal separation of the spouses by mutual consent. The statement of one of the lawyers, quoted by George Duby, is very suggestive: "We will sell it so expensive that no one will want it". The monarchical restoration in 1815 was, at least temporarily, in favor of the church, whose rebound was considered unacceptable in a society by the clergy. Thus, in 1816 the Bonald law abolished divorce in the name of

catolicismului proclamat religie oficială prin Cartea Constituțională a lui Ludovic al XVIII-lea. Prin lege a fost acceptată recunoașterea despărțirii de fapt, suprimată în 1792 și restabilită în 1804. Molipsirea cu bună știință a soției cu sifilis nu reprezenta un motiv pentru despărțirea de fapt, în timp ce insulta a fost considerată cu adevărat gravă, numai dacă femeia dovedea molestarea, ruina sau sechestrarea sa.

Deopotrivă conservatorii, dar și promotorii ideilor liberale au considerat acest „divorț neoficial” un simplu paleativ pentru că nu permitea recăsătorirea. În anul 1884, Alfred Naquet, aprig partizan al divorțului, a repurtat o semi-victorie, prin proclamarea divorțului-sanctiune, fără exprimarea consimțământului. După modelul francez, în statele catolice, protestante sau majoritar ortodoxe reglementarea căsătoriei și a divorțului, înregistrarea și evidența actelor de stare civilă a fost transferată din competența Bisericii în sfera de autoritate a Statului: Primării și Tribunalele. În România trecerea de la regimul matrimonial reglementat de Regulamentele organice și supus jurisdicției Bisericii la secularizarea stării civile a fost posibilă ca urmare a adoptării Codului Civil în 1864 și a aplicării sale în acest vast și delicat domeniu al vieții sociale în 1865.

Confruntată cu creșterea autorității Statului și cu secularizarea Societății, Biserica se va replia spre sfera vieții private prin intensificarea discursului teologic în ceea ce privește rigorismul moral, prin obligativitatea confesiunii și a penitenței și nu în ultimul rând prin atragerea femeilor la liturghie în contextul demasculinizării sale. Dacă la începutul timpurilor moderne femeia a fost identificată cu un primejdios agent al lui Satan de oamenii bisericii și de judecătorii laici⁹ în secolele XVIII-XIX, atitudinea față de femeie se “umanizează”. Mai mult decât bărbatul, ea este privită cu compasiune, ca o ființă vulnerabilă, supusă tentațiilor păcatului, față de care trebuie să manifeste o vigilență sporită. Ca și pentru

Catholicism proclaimed the official religion by the Constitutional Charter of Louis XVIII. By law, the admission of divorce was actually accepted, crossed out in 1792 and restored in 1804. The knowingly contagion of the wife with syphilis did not really represent a reason for separation, while the real insult was considered serious, only if the woman proved the molestation, her ruination or sequestration.

Both the conservatives and the promoters of liberal ideas considered this “unofficial divorce” a mere palliative for it did not allow remarriage. In 1884, Alfred Naquet, an ardent supporter of divorce, won a semi-victory by the proclamation of the divorce-sanction, without expressing consent. Following the French model, in the Catholic, Protestant or most Orthodox states the settlement of marriage and divorce, the registration and civil status records were transferred from the jurisdiction of the Church into the sphere of the State authority: City Hall and Courts. In Romania, the transition from the matrimonial regime settled by the Organic Regulations and subjected to the jurisdiction of the Church to the secularization of the marital status was possible following the adoption of the Civil Code in 1864 and of its application in this vast and delicate area of social life, in 1865.

Faced with the increased authority of the State and with the secularization of the Society, the Church will return to privacy by increasing the theological discourse regarding the moral rigor, by requiring confession and penances and not at last by attracting the women to liturgy. If in the early modern times a woman has been identified as a dangerous agent of Satan by the church men and lay judges⁹, in the eighteenth and nineteenth centuries, the attitude towards women is “humanized”. More than a man, she is treated with compassion, as a vulnerable human-being, subjected to the temptations of sin to which she should be vigilant. Just as for Protestants, Orthodox and Jews, for Catholics the home/family

protestanți, ortodocși și evrei, pentru catolici casa/familia reprezintă primul și cel mai semnificativ loc de practică a devoțiunii creștine¹⁰. Feminizarea familiei și a religiei au reprezentat astfel tendințe consubstanțiale ale aceluiași fenomen.

În timp ce bărbații se îndepărtau tot mai mult de formele ecleziastice de devotațiune, femeile au rămas fidele, căutând noi modalități de a-și mărturisi credința și a întări comunitatea confesională, cu includerea pelerinajelor colective și a muncii în cadrul Bisericii, cu rugăciuni individuale și reculegeri în interiorul familiei. Aparițiile Sfintei Fecioare au atras în multe state europene o enorma masă de credincioși, în special femei de toate vârstele, fără de care corpul clerical va avea o atitudine mult mai concesivă decât în secolele anterioare. Specialiștii au apreciat secolul al XIX-lea ca o epocă a sacramentului de penitență¹¹. Examenul interior și mărturisirea apar acum ca două condiții ale mântuirii, sacramentul reprezentând în mod inevitabil o componentă obligatorie a strategiei de salvare a moralei familiale, prin prevenirea adulterelor și evitarea divorțurilor¹².

Pentru Biserică, căsătoria reprezintă singurul spațiu autorizat de manifestare a sexualității și un mijloc esențial prin care clerul a încercat să controleze conștiința creștină, prin disciplinarea corpului și a dorințelor acestuia¹³. În viziunea clerului, soții conviețuiesc pentru a procrea, momentele de voluptate fiind cenzurate ca și metodele contraceptive. Invocând modelele biblice: cuplul Iosif – Maria, abținerea sexuală a soților a fost recomandată după nașterea unui număr considerabil de copii, cu condiția ca nici unul dintre cei doi soți să nu îi ceară celuilalt să – și îndeplinească obligațiile sexuale¹⁴. După Conciliul de la Trento (1563), clerului i s-a impus renunțarea, în cadrul confesiunii, la detaliile erotice pretinse până în acel moment.

Tendința de reprimare a individualismului afectiv, a autocontrolului

represents the first and most significant place of Christian devotion practice¹⁰. The feminization of the family and religion were thus, the consubstantial tendencies of the same phenomenon.

While men were more distant from the ecclesiastical forms of devotement, women remained faithful, seeking new ways to confess their faith and to strengthen religious community, with the inclusion of labor and collective pilgrimage to the Church, with individual prayers and meditations within the family. The apparitions of the Saint Virgin drew the attention of a lot of believers from many European countries, especially women of all ages, without whom the clerical body will have a more concessive attitude than in the previous centuries. Experts estimated the nineteenth century as an era of the penance sacrament¹¹. Internal examination and confession are now the two conditions of salvation, sacrament inevitably representing a necessary component of the strategy to rescue the family morality, by the prevention of adulteries and the avoidance of divorces¹².

For the Church, marriage is the only authorized area to express sexuality and an essential way through which clergy tried to control the Christian consciousness, by disciplining the body and its desires¹³. In the clergy vision, spouses live to procreate, the moments of pleasure being censored as well as the contraception. Invoking the biblical models: for example, Joseph – Mary couple, it was recommended that the sexual abstinence of the spouses should be after the birth of a considerable number of children, with the condition that none of the two spouses ask the other to fulfill its sexual obligations¹⁴. After the Council from Trento (1563), the clergy was required to give up, within the confession, the erotic details claimed until that moment.

The tendency to suppress the emotional individualism, the self-control over the body and the new perception about the relationship body - spirit based on harmony, has involved in speeches and polemics, together with

asupra corpului și a unei noi percepții despre relația trup – suflet bazată pe armonie, a antrenat în discursuri și polemici alături de juriști și teologi, oameni de cultură și medici. Tributară concepției renaștentiste despre femeie, cu rădăcini în gândirea greacă, teoria medicală modernă a plasat femeia într-un plan inferior bărbatului din punct de vedere fizic și intelectual. Pentru Freud, fericirea sexuală era total incompatibilă cu societatea civilizată, evidențiind încă o dată faptul că într-o societate de tip victorian bazată pe un puternic simț al pudorii, sentimentele, corpul și sexualitatea au fost „exilate” la periferia conveniențelor specifice lumii burgheze.

3. Individualismul afectiv și noua fizionomie a cuplului

Cu toate restricțiile impuse de triada Stat – Biserică – Comunitate, secolul al XIX-lea a relansat ideea de libertate a individului nu numai în spațiul public dar și în viața privată. Aparent lipsite de importanță, unele „detalii” precum alegerea unui nume „numai pentru sine”, prin abandonarea apelatiei ca patrimoniu de transmis, conștientizarea identității corporale cu ajutorul oglinzii, democratizarea portretului prin apariția fotografiei și delimitarea interiorului locuinței în spații pentru membrii familiei, au favorizat eliberarea treptată a individului și a cuplului de rigorile colectivității. Pentru Ph. Ariès, nevoia unui timp și spațiu personal se exprimă simplu prin „a-ți citi în liniște cartea sau ziarul, a te îmbrăca cum te taie capul, a veni și a pleca după bunul tău plac, a iubi și a frecventa pe cine vrei”¹⁵.

Iubirea romantică, propulsată de literatura primei jumătăți a secolului al XIX-lea, a cuprins treptat medii sociale diferite, generând apariția unei noi conduite în interiorul cuplului și al familiei, dominată de afectivitate. Cercetările demografice

lawyers and theologians, the men of culture and physicians. The modern medical theory, tributary to the Renaissance conception about woman, with roots in Greek thinking, placed the woman secondly after the men, both physically and intellectually. For Freud, sexual happiness was totally incompatible with a civilized society, showing once again that in a Victorian society based on a strong sense of modesty, feelings, body and sexuality were “exiled” on the outskirts of the specific conventions of the bourgeois world.

3. The emotional individualism and the new physiognomy of the couple

With all the restrictions imposed by Triad State – Church – Community, the nineteenth century re-launched the idea of the individual’s freedom not only in public but in private life, too. Apparently unimportant, some “details” such as choosing a name “for himself only”, by abandoning the appellation as a transmitted heritage, the awareness of the body identity with the mirror help, the democratization of the portrait by the photography apparition and the delimitation of home in areas for the family members, have favored the gradual release of an individual and of a couple from community rigors. For Ph. Ariès, the need for a personal space and time is simply expressed by “quietly reading your book or paper, getting dressed as you want, coming and going as you like, loving and visiting whoever you want.”¹⁵.

The romantic love, launched by the literature of the first half of the nineteenth century, gradually covered different social environments, creating the appearance of a new behavior within a couple and family dominated by affection. The demographic researches realized both in France and in other states in Western Europe have shown not only the lowering of mortality but also the general reducing of birth. The new

realizate atât în Franța cât și în alte state ale Europei de vest, au evidențiat nu numai diminuarea mortalității, dar și scăderea generală a natalității. Noul regim demografic, ale cărui origini se regăsesc în Franța în timpul Vechiului Regim, este corelat atât cu problemele de natură economică, cât și cu afecțiunea față de copii, cu un puternic simț al răspunderii pentru creșterea și educarea lor, cu dragostea conjugală în virtutea căreia soția trebuie cruțată de povara unor nașteri repetate și întotdeauna primejdioase.

Conform studiilor realizate de François Lebrun, la Rouen, de la opt copii în 1670 s-a ajuns la patru în anul 1800. Scăderea netă a vârstei medii a mamelor la ultima naștere demonstrează practicarea unei contracepții prin oprire după trei sau patru nașteri, în defavoarea contracepției prin mărirea intervalelor dintre nașteri¹⁶. În Franța, abandonarea ideologiei nataliste și diluarea convingerilor creștine despre obligațiile maritale, au configurat acest nou model – al familiei „non reproductivă” în mediul rural și urban, comparativ cu Anglia în care modelul plebeu industrial a determinat o rată ridicată a natalității, așa cum afirmă Georges Duby¹⁷. În statele Europei occidentale, vârsta perfectării căsătoriei a crescut semnificativ, comparativ cu statele din lumea mediteraneană și din Europa de est, unde vechile mentalități și modul de viață tradițional au perpetuat căsătoria de la vârste adolescente și familia cu mulți copii.

Noul model sentimental, individualist s-a conturat prin emanciparea tinerilor de sub supravegherea strictă a vârstnicilor, sub influența migrației spre lumea urbană și a destructurării sistemelor sătești. În diferite zone ale Franței, registrele de nașteri evidențiază amploarea nașterilor din afara căsătoriei, de multe ori urmate de legitimarea conviețuirii și recunoașterea copilului. Fără a fi un fenomen exclusiv francez, în multe zone ale Europei concepția a fost considerată o condiție a căsătoriei,

demographic regime, whose roots can be found in France during the Old Regime, is correlated with both economic issues and with the affection toward children, with a strong sense of responsibility for their upbringing and education, with conjugal love in the virtue of which the wife should be spared from the burden of repeated and always dangerous pregnancies.

According to the studies realized by François Lebrun, at Rouen, from eight children in 1670 it was reached to four in 1800. The net decrease in the average age of mothers at last birth demonstrates the practice of contraception by stopping after three or four births, against the contraception by increasing the intervals between births¹⁶. In France, abandoning birth rate ideology and the decrease of Christian beliefs about the marital obligations, set up this new model – of the "non-reproductive" family in the rural and urban areas, compared to England where the industrial plebeian model determined a high birth rate, as Georges Duby said¹⁷. In the Western European countries, the marriage age increased significantly, compared with the Mediterranean and Eastern Europe countries, where the old mentalities and the traditional way of life perpetuated marriage at adolescent ages and the family with many children.

The new sentimental, individualistic model, took shape by the emancipation of young people under the strict supervision of the elder people, under the influence of migration to the urban world and the dismantling of the rural systems. In different parts of France, the records of births highlight the growth of births outside the marriage, often followed by the cohabitation legitimacy and the recognition of the child. Without being an exclusively French phenomenon, in many parts of Europe the conception was considered a precondition for marriage, this showing to the families of the two individuals the reproductive capacity of the couple. However, the pre-conjugal births must be correlated with a greater freedom of the

aceasta indicând familiilor celor doi tineri capacitatea de procreare a cuplului. Totodată, nașterile preconjugale trebuie corelate cu o mai mare libertate a tinerilor în exprimarea dragostei, cu precădere a celor din clasele mijlocii. Considerate adesea o căsătorie de probă, întâlnirile nocturne permiteau tinerilor logodiți să-și exploreze compatibilitatea fizică și emoțională, uneori chiar și fertilitatea partenerului, înainte de a pecetlui căsătoria¹⁸.

Ritualurile de seducție și practicile erotice anterioare secolului al XVIII-lea în Europa occidentală, relevă interiorizarea lentă a controlului social și emoțional specific adolescenței, înainte de asumarea conștientă a responsabilităților specifice cuplului legitim. În Anglia și Franța, căsătoriile de conveniență se practicau de elitele sociale și politice, pe baza unor strategii familiale bine definite, în timp ce în Italia aristocrația și structurile demografice puternic profesionalizate au menținut practica mariajului aranjat până la sfârșitul secolului al XIX-lea.

Multiplele clivaje specifice secolului al XIX-lea, generate de transformările economice, mutațiile sociale, regimurile politice și nu în ultimul rând de diferite modele culturale explică existența mai multor conduite și atitudini preconjugale și conjugale, atitudini diferite în ceea ce privește rolul sentimentelor și libertatea persoanei în alegerea și acceptarea celuilalt. Promotorii Noii Istorie și specialiștii în demografie „citind printre rânduri” registrele de stare civilă și recensămintele populației, au reconstituit tabloul nupțialității, evoluția natalității, legăturile legitime și ilegite dintre cele două sexe, interpretând concomitent cu această dificilă cercetare arhivistică literatura epocii, de la Balzac la V. Hugo, jurnale, memorii, reprezentări artistice, practici cu specific etnografic pentru a surprinde rolul sentimentelor în derularea vieții de zi cu zi. Un asemenea demers este în continuare extrem de anevoios pentru că în cultura

young people in expressing their love, especially for those of the middle classes. Often considered a trial marriage, nocturnal meetings allowed the engaged young people to explore their physical and emotional compatibility, sometimes even the partner's fertility before sealing the marriage¹⁸.

The erotic seduction rituals and the erotic practices before the eighteenth century in Western Europe showed the slow interiorization of the social and emotional control specific for the adolescence, before the conscious assuming of the specific responsibilities of the legitimate couple. In England and France, marriages of convenience were practiced by social and political elites, on the basis of some family well-defined strategies, while in Italy the aristocracy and demographic structures strongly professionalized kept the practice of the arranged marriage till the late nineteenth century.

The multiple specific cleavages of the nineteenth century caused by the economic transformations, social changes, and political regimes and not at last by the existence of different cultural patterns and attitudes explain the existence of more pre-conjugal and marital behaviors, different attitudes regarding the role of feelings and the individual's freedom in the selection and acceptance of the other. The promoters of The New History and the specialists in demography “reading between the lines” the civil status registers and censuses, have reconstructed the picture marriage, the evolution of birth, the legitimate and illegitimate relations between the two sexes, while performing with this difficult archival research the literature of the era, from Balzac to V. Hugo, diaries, memoirs, artistic representations, ethnographic practices to capture the role of feelings in the everyday life. Such an approach is still extremely difficult because in the European culture, from antiquity to the twentieth century, the manifestation of love is hidden, is in private and is consumed exclusively in the sphere of

europăeană, din antichitate până în secolul XX, manifestarea dragostei se ascunde privirilor, ține de intimitate și se consumă exclusiv în sfera vieții private. Oamenii au lăsat la vedere numai ceea ce sistemul de valori, morala, demnitatea și conveniențele au permis.

Remodelarea fizionomiei cuplului și explozia noii etici sexuale, specifice secolului XX, au fost anticipate de schimbările produse în Franța, de la cei mai frumoși ani ai celui de-al Doilea Imperiu până la Primul Război Mondial. Pentru Michel Foucault, familia secolului al XIX-lea reprezintă într-o anumită măsură o celulă monogramatică și conjugală dar ea este în același timp o rețea de plăceri și puteri articulate, cu relații variate, pentru a căror descifrare este nevoie de timp, imaginație și îndrăzneală¹⁹.

BIBLIOGRAFIE

1. Ariès, Philippe, Duby, Georges - *Istoria vieții private*, vol. I, II, VII, VIII, Editura Meridiane, București, 1994
2. Corbin, Alain, Courtine, J.J. - *Istoria corpului*, vol. I și II, Grupul Editorial Art, București, 2008
3. Delumeau, Jean - *Frica în Occident (sec. XIV - XVIII). O cetate asediată*, vol. II, Editura Meridiane, București, 1986
4. Delumeau, Jean - *Mărturisirea și iertarea. Dificultățile confesiunii. Secolele XIII – XVIII*, Editura Polirom, București, 1998
5. Duby, Georges (coordonator) - *Amor și sexualitate în Occident*, Editura Artemis, București, 1994
6. Duțu, Alexandru - *Dimensiunea umană a istoriei. Direcții în istoria mentalităților*, Editura Meridiane, București, 1986
7. Foucault, Michel - *Istoria sexualității*, vol. I și II, Editura de Vest, Timișoara, 1995
8. Frevert, Ute, Haupt, H.-G. - *Omul*

privacy. The people left at sight only what the system values, morals, dignity and conveniences allowed.

The remodeling of the couple physiognomy and the explosion of the new sexual ethic specific for the twentieth century was anticipated by the changes in France, from the best years of the Second Empire until the World War I. For Michel Foucault, the nineteenth century family represents a sort of monogramatic and conjugal cell, but it is at the same time a network of pleasures and articulated powers, with varying relationships, and to decipher them, time, imagination and audacity are required¹⁹.

BIBLIOGRAFIE

1. Ariès, Philippe, Duby, Georges - *The History of Privacy*, vol. I, II, VII, VIII, Meridians Publishing House, Bucharest, 1994
2. Corbin, Alain, Courtine, J.J. - *The History of Body*, vol. I and II, the Editorial Group Art, Bucharest, 2008
3. Delumeau, Jean - *Fear in Occident (sec. XIV - XVIII). A Fortress under Siege*, vol. II, Meridians Publishing House, Bucharest, 1986
4. Delumeau, Jean - *Confession and Forgiveness, the Difficulties of Confession. XIII – XVIII centuries*, Polirom Publishing House, Bucharest, 1998
5. Duby, Georges (coordinator) - *Love and Sexuality in Occident*, Artemis Publishing House, Bucharest, 1994
6. Duțu, Alexandru - *The Human Dimension of the History. Directions in the Mentalities History*, Meridians Publishing House, Bucharest, 1986
7. Foucault, Michel - *The History of Sexuality*, vol. I and II, West Publishing House, Timișoara, 1995
8. Frevert, Ute, Haupt, H.-G. - *The man of the nineteenth century*, Polirom

- secolului al XIX-lea*, Editura Polirom, Iași, 2002
9. Remond, René - *Religie și societate în Europa. Secularizarea în secolele XIX și XX. 1780 - 2000*, Editura Polirom, Iași, 2003
- Publishing House, Iași, 2002
9. Remond, René - *Religion and Society in Europe. Secularization in nineteenth and twentieth centuries. 1780 - 2000*, Polirom Publishing House, Iași, 2003

¹ Ph. Ariès, G. Duby, - *Istoria vieții private*, vol. I, Editura Meridiane, București, 1994, p. 5.

² Al. Duțu , *Dimensiunea umană a istoriei. Direcții în istoria mentalităților*, Editura Meridiane, București, 1986, p.3

³ *Ibidem*, p. 9

⁴ René Remond, *Religie și societate în Europa. Secularizarea în secolele XIX și XX. 1780 - 2000*, Editura Polirom, Iași, 2003, p. 22

⁵ Michel Foucault, *Istoria sexualității*, vol. I, Editura de Vest, Timișoara, 1995, p. 189

⁶ *Ibidem*

⁷ Duby, Georges (coordonator), *Amor și sexualitate în Occident*, Editura Artemis, București, 1994, p. 86

⁸ *Ibidem*, p. 80

⁹ Jean Delumeau, *Frica în Occident (sec. XIV - XVIII). O cetate asediată*, vol. II, Editura Meridiane, București, 1986, p. 193

¹⁰ Ute Frevert, H.-G. Haupt, *Omul secolului al XIX-lea*, Editura Polirom, Iași, 2002, p. 11

¹¹ Ph. Ariès, Georges Duby, *Op. cit.*, vol VIII, p. 120

¹² Georges Duby, (coordonator), *Op. cit.*, p. 8

¹³ Alain Corbin, J.J. Courtine, *Istoria corpului*, vol. I, Grupul Editorial Art, București, 2008, p. 224

¹⁴ *Ibidem*, vol. II, p. 71

¹⁵ Philippe Ariès, Georges Duby, *Op. cit.*, vol. VII, p. 81

¹⁶ Georges Duby, (coordonator), *Op. cit.*, p. 83

¹⁷ *Ibidem*, p. 100

¹⁸ Alain Corbin, J.J. Courtine, *Op. cit.*, vol. I, p. 216

¹⁹ Michel Foucault, *Op. cit.*, vol II, p. 38

¹ Ph. Ariès, G. Duby, - *Istoria vieții private*, vol. I, Editura Meridiane, București, 1994, p. 5.

² Al. Duțu , *Dimensiunea umană a istoriei. Direcții în istoria mentalităților*, Editura Meridiane, București, 1986, p.3

³ *Ibidem*, p. 9

⁴ René Remond, *Religie și societate în Europa. Secularizarea în secolele XIX și XX. 1780 - 2000*, Editura Polirom, Iași, 2003, p. 22

⁵ Michel Foucault, *Istoria sexualității*, vol. I, Editura de Vest, Timișoara, 1995, p. 189

⁶ *Ibidem*

⁷ Duby, Georges (coordonator), *Amor și sexualitate în Occident*, Editura Artemis, București, 1994, p. 86

⁸ *Ibidem*, p. 80

⁹ Jean Delumeau, *Frica în Occident (sec. XIV - XVIII). O cetate asediată*, vol. II, Editura Meridiane, București, 1986, p. 193

¹⁰ Ute Frevert, H.-G. Haupt, *Omul secolului al XIX-lea*, Editura Polirom, Iași, 2002, p. 11

¹¹ Ph. Ariès, Georges Duby, *Op. cit.*, vol VIII, p. 120

¹² Georges Duby, (coordonator), *Op. cit.*, p. 8

¹³ Alain Corbin, J.J. Courtine, *Istoria corpului*, vol. I, Grupul Editorial Art, București, 2008, p. 224

¹⁴ *Ibidem*, vol. II, p. 71

¹⁵ Philippe Ariès, Georges Duby, *Op. cit.*, vol. VII, p. 81

¹⁶ Georges Duby, (coordonator), *Op. cit.*, p. 83

¹⁷ *Ibidem*, p. 100

¹⁸ Alain Corbin, J.J. Courtine, *Op. cit.*, vol. I, p. 216

¹⁹ Michel Foucault, *Op. cit.*, vol II, p. 38